המסע של יצחק: מה קורה לאחר העקדה

הרב ש״י הלד[1] held@hadar.org-

חיי שרה תשפ"ז

אחרי העקדה נדמה שיצחק נעלם.

בתחילת סיפור העקדה, כשאברהם ויצחק עושים את המסע אל ארץ המוריה כפי שציווה אלוהים, התורה דואגת לספר לנו שאברהם ויצחק הולכים "שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו" (בראשית כב:ו). אך אחרי הדרמה הגדולה של הסיפור, אחרי שהמלאך עוצר את ידו המונפת של אברהם, כל שאנו שומעים הוא "וַיָּשָׁב אַבְרָהָם אֶל־נְעָרָיו וַיָּקֻמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו אֶל־בְּאֵר שָׁבַע" (שם, יט), וקריאה רגישה של הפסוקים דורשת להבין: היכן יצחק?

הפעם הבאה בה אנו פוגשים את יצחק היא בפרשת השבוע שלנו. "וְיִצְחָק בָּא מִבּוֹא בְּאֵר לַחַי רֹאִי" (שם כד:סב). היכן באר לחי רואי, וחשוב מזה – מה הוא המקום הזה? כמה פרקים לפני כן, כשאברהם מגרש את הגר בפעם הראשונה, מתגלה מלאך ה׳ להגר ומבטיח לה שתזכה בצאצאים רבים ושתלד ילד אשר "יִהְיֶה פֶּרֶא אָדָם, יָדוֹ בַכֹּל וְיַד כֹּל בּוֹ וְעַל־פְּנֵי כָל־אֶחָיו יִשְׁכֹּן" (שם טז:י-יב). המלאך מספר להגר כי "שָׁמַע ה׳ אֶל־עָנְיֵךְ" (טז:יא). הגר קוראת לאלוהים "א-ל ראי", כלומר אלוהי הראייה, ולמקום שבו נגלה אליה היא קוראת "באר לחי רואי", שם שקשה לפענח אך שוודאי קשור לאלוהים הרואה או הנראה. מגורשת, לבדה במדבר, הגר מגלה – או ליתר דיוק מתגלה על ידי – א-ל הפושט יד לנידחים, הזוכר את אלו שאחרים שכחו.

כאשר הכתוב מספר לנו שיצחק היה בבאר לחי רואי הוא רומז לנו בעדינות על משהו חשוב ביותר. לאן יצחק הולך אחרי העקדה? למקום שבו הגר פגשה את אלוהים. ואכן המדרש מבין כי הליכתו של יצחק לבאר לחי רואי הייתה חלק משליחות: "הָלַךְ לְהָבִיא אֶת הָגָר, אוֹתָהּ שֶׁיָּשְׁבָה עַל הַבְּאֵר וְאָמְרָה לְחַי הָעוֹלָמִים רְאֵה בְּעֶלְבּוֹנִי"

---

[1] תרגום לעברית מאת עודד לוין בעריכת צוות מכון הדר. לקריאת דבר התורה המלא:
https://mechonhadar.s3.amazonaws.com/mh_torah_source_sheets/ParashatHayyeiSarahHeld5774.pdf

(בראשית רבה ס, יד). ובפרק הבא, כשאחרי מותה של שרה אברהם לוקח אישה חדשה בשם קטורה, המדרש מתעקש כי קטורה היא הגר (שם סא:ד). במילים אחרות, קו העלילה החז"לי הוא שאחרי מותה של שרה, יצחק מארגן טקס כלולות לאביו ולהגר.

אבל מדוע יצחק הולך לבאר לחי רואי? מדוע הוא רוצה וצריך למצוא את הגר?

ייתכן כי החוויה שעבר יצחק זה עתה הותירה בו טראומה וכעת הוא הולך לחפש נחמה אצל אשתו השנייה של אביו, אישה שללא ספק מתמודדת עם כמה טראומות עמוקות משלה. ייתכן גם כי הטראומה של העקדה עוררה בתוך יצחק חמלה כלפי הגר וייסוריה, ושהוא לא מבקש רק להתנחם אלא גם לנחם. הסבל שיצחק נאלץ לשאת בשל מעשיו של אברהם פתח את ליבו לאנשים שפגשו גורל דומה.

אולם לי נראה שיש כאן גם משהו עמוק מזה. עבור יצחק, הייתה העקדה בגדר פגישה מחרידה עם הצד התובעני, המסתורי, הבלתי מתפשר של אלוהים. כל מה שהנחה את חייו עד כה הועמד בשאלה מייסרת ומטלטלת: מי הוא בעצם אברהם, אב העונה לבנו "הנני" ובד בבד מסכים להקריבו? ומיהו האלוהים שדורש מאברהם מעשה כזה?

יצחק, מבולבל, מוטרד וכנראה גם מעט אבוד, פונה למקום הידוע כמקום שבו אלוהים התגלה בפנים אחרות לגמרי: באר לחי רואי, המקום שבו אלוהים רואה ושומע את מי שגורש החוצה. אם כן, יצחק הולך לבאר לחי רואי משלוש סיבות קשורות זו לזו: לנחם את הגר, לקבל מהגר נחמה (ותוך כדי כך גם לאחד משפחה מפורקת) ולפגוש מחדש את הפן הרחום והחנון של אלוהים שנעלם ממנו לטובת דין קשה – או מסתורין מוחלט.

לפעמים אנו מדמיינים את אלוהים בצורה אינטימית מדי, כאילו הוא אינו אלא מתיקות ואור. בדיוק על כך מתרעם הנביא ירמיהו באומרו "הַאֱלֹקֵי מִקָּרֹב אָנִי נְאֻם־ה׳ וְלֹא אֱלֹקֵי מֵרָחֹק?" (ירמיהו כג:כג). עם זאת, לעיתים קרובות אנו נוטים לדמיין את הקב״ה רחוק מדי, נשגב ובלתי נגיש. ממש עכשיו חווה יצחק את האימה של א-ל נשגב ומסתורי, וכעת כדי לשמור על אמונתו ועל שפיותו הוא פונה בחיפוש אחר הרכות של א-ל שכולו אהבה.

סיפורו של יצחק מזכיר לנו שקיימת אפשרות לפגוש את האלוהים שראה את הגר הבודדה אחרי שגורשה למדבר – אותו א-ל רחום וחנון שלעולם לא שוכח אותנו, גם ברגעים בהם אנחנו מרגישים עזובים ודחויים.

שבת שלום